

OSNOVNA ŠOLA VOJNIK

RAZISKOVALNA NALOGA

BRALNE UČNE STRATEGIJE
in
BRALNE NAVADE UČENCEV OŠ VOJNIK

SLOVENSKI JEZIK

Mentorica: Barbara Ojsteršek Bliznac, prof.

Lektorica: Barbara Ojsteršek Bliznac, prof.

Avtorici: Laura Jesenek in

Nika Kovač Potočnik

Vojnik, 2012

OSNOVNA ŠOLA VOJNIK

BRALNE UČNE STRATEGIJE
in
BRALNE NAVADE UČENCEV OŠ VOJNIK

SLOVENSKI JEZIK

Mentorica: Barbara Ojsteršek Bliznac, prof.

Lektorica: Barbara Ojsteršek Bliznac, prof.

Avtorici: Laura Jesenek in

Nika Kovač Potočnik

Vojnik, 2012

KAZALO

1 UVOD	7
1.1 Namen raziskave	9
1.2 Hipoteze.....	9
2 BRALNE UČNE STRATEGIJE	10
2.1 Bralne učne strategije pred branjem	10
2.2. Bralne učne strategije med branjem.....	12
2.3 Bralne učne strategije po branju.....	12
2.4 Kompleksne bralne učne strategije	14
3 PREDSTAVITEV BRALNIH UČNIH STRATEGIJ OSMOŠOLCEM OŠ VOJNIK.....	15
3.1 Analiza predstavitve	15
3.2 Analiza ankete	16
4 BRANJE IN BRALNE NAVADE	18
4.1 Bralna značka	19
4.2 Sodelovanje učencev OŠ Vojnik v bralni znački.....	20
4.3 Šolska knjižnica OŠ Vojnik	21
5 ANKETA IN ANALIZA BRALNIH NAVAD	22
5.1 Anketa kot metoda raziskovanja	22
5.2 Namen naše raziskave.....	22
7 VIRI IN LITERATURA.....	39
8 PRILOGE	40
8.1 Anketa.....	40
8.2 Predstavitev bralnih učnih strategij.....	41

KAZALO GRAFIKONOV

Graf 1: Ali poznaš kakšne bralne učne strategije?	17
Graf 2: Uporabljaš v namene učenja in ponavljanja bralne učne strategije?	18
Graf 3: Anketiranci glede na razred in spol	23
Graf 4: Koliko knjig prebereš letno?	24
Graf 5: Število prebranih knjig med učenci glede na razred v odstotkih	25
Graf 6: Število prebranih knjig med učenkami glede na razred v odstotkih	25
Graf 7: Ali sodeluješ pri bralni znački?	26
Graf 8: Katere knjige rad bereš?	28
Graf 9: Kje si izposojaš knjige?	29
Graf 10: Kdaj bereš?	31
Graf 11: Koliko časa na teden nameniš branju?	32
Graf 12: Število ur branja na teden med učenci glede na razred v odstotkih	34
Graf 13: Število ur branja na teden med učenkami glede na razred v odstotkih	34

POVZETEK

NASLOV NALOGE: BRALNE UČNE STRATEGIJE IN BRALNE NAVADE UČENCEV OŠ VOJNIK

Avtorici: Laura Jesenek, Nika Kovač Potočnik

Mentorica: Barbara Ojsteršek Bliznac

Lektorica: Barbara Ojsteršek Bliznac

Šola: OŠ Vojnik

Raziskovalna naloga z naslovom Bralne učne strategije in bralne navade učencev OŠ Vojnik je nastala kot posledica opažanj, da mladi vedno manj berejo. Trend v svetu in tudi v Sloveniji kaže na slabšo bralno pismenost kot nekoč, kar je posledica predvsem slabših bralnih navad. Z raziskovalno nalogo in anketo o bralnih navadah ugotavljamo, da tudi učenci OŠ Vojnik v povprečju ne berejo veliko ter da se bralne navade z višanjem starosti slabšajo, kar je pokazala primerjava med četrtošolci in osmošolci. V nekoliko slabšem položaju so dečki, saj nekateri zelo redko posežejo po knjigi. Zadali smo si tudi nalogo osmošolcem predstaviti nekaj bralnih učnih strategij, s katerimi bodo lažje razumeli besedilo, ki je pogosto učna snov. Ugotavljamo, da mladi danes ne berejo radi, zaradi česar imajo posledično tudi težave pri učenju. Vendarle obstajajo svetle točke v slovenskem šolskem sistemu, ki posvečajo veliko pozornosti spodbujanju branja – lahko tudi samo za zabavo –, to so med drugim dobro založene šolske knjižnice in vseslovensko tekmovanje za bralno značko.

ZAHVALA

Najina raziskovalna naloga ne bi nastala brez podpore in pomoči nekaterih ljudi.

Radi bi se zahvalili:

- ✚ najini mentorici, ge. Barbari Ojsteršek Bliznac, ki nama je zelo veliko pomagala pri raziskovalni nalogi, naju ves čas vodila skozi njo ter jezikovno pregledala nalogo;*
- ✚ g. Juriju Uraniču za računalniški pregled raziskovalne naloge;*
- ✚ ge. Rebeki Žagar za navodila pri izdelavi naloge;*
- ✚ vsem anketiranim učencem naše šole, ki so si vzeli čas ter odgovorili na anketo ter*
- ✚ najinim staršem, ker so naju ves čas spodbujali in nama pomagali.*

Laura Jesenek in Nika Kovač Potočnik

1 UVOD

Če ne bomo brali, nas bo pobralo!

(Tone Pavček, 2001)

Beseda brati pomeni razpoznavati znake za glasove in jih vezati v besede. Bralec pa je nekdo, ki bere; torej razpoznavna znake in jih veže v besede. (SSKJ)

Znati brati je v sodobnem modernem svetu osnovna pravica vsakega posameznika. Nekoč je bilo tovrstno znanje privilegij posameznikov, danes pa je temeljno orodje vsakega posameznika, brez katerega ne moremo preživeti. Hkrati znati brati danes ne pomeni le funkcionalnega vidika pismenosti kot take, vendar tudi razumeti besedilo v vsem njegovem pomenu. Meta Grosman v zborniku *Razsežnosti branja* (str. 25) pravi, da »v današnjem času, ko smo od jutranjega prebujanja do nočnega odhoda na spanje neprestano obdani z vsakovrstnimi besedili, bralne zmožnosti ne moremo več šteti za razkošje, ki si ga lahko privoščijo samo izobraženi posamezniki. Prav nasprotno, ves čas se moramo zavedati, da je nujno potrebna za človekovo smiselno preživetje v svetu neomejene besedilne ponudbe, saj je hkrati tudi glavna pot do znanja in učinkovito orodje moči.«

Zaradi pomembnosti bralne zmožnosti, ki v veliki meri vpliva tudi na zmožnost učenja, smo se z raziskovalno nalogo z naslovom *Bralne učne strategije in bralne navade učencev Osnovne šole Vojnik* želeli v prvi vrsti seznaniti s podatki, koliko učenci OŠ Vojnik berejo in kaj jim branje pomeni. Zadnje raziskave kažejo, da današnje generacije redkeje posegajo po knjigah. Posledično tudi težje pristopajo, vsaj v višjih razredih, k branju in učenju učne snovi. Tudi učenci in učitelji na naši šoli opažamo, da učenci višjih razredov vedno manj in slabše berejo ter posledično slabo razumejo bralne vsebine. »Nekateri strokovnjaki že opozarjajo na globoke in zaskrbljujoče spremembe, ki jih povzročata razvoj in spreminjanje komunikacijskih možnosti pri mlajših generacijah. Čeprav je po nekaterih podatkih danes več nadpovprečno nadarjenih mladih, le-ti večkrat ne zmorejo procesirati – prebrati in razumeti zgolj besednih sporočil, ki za poprejšnje generacije na enaki razvojni stopnji niso predstavljala nobene težave.« (M. Grosman, 2006, str. 26)

Naš prvi cilj, torej preveriti bralne navade učencev OŠ Vojnik, smo dosegli z anketo, ki smo jo izvedli med četrto- in osmošolci. Rezultati, deljeni po spolu, pa so nakazali podobne trende kot veljajo nasploh.

Naš drugi cilj je bil učencem 8. razredov okvirno predstaviti temo bralne učne strategije in nekatere od njih predstaviti podrobneje, da jih bodo lahko sami uporabljali pri učenju ali za lažje razumevanje besedila. Ob predstavitvi smo učence v kratki anketi tudi povprašali, ali poznajo bralne učne strategije in ali katero izmed njih tudi uporabljajo pri učenju.

V raziskovalni nalogi se nismo ukvarjali z razlogi, zakaj se bralne navade mladih slabšajo. Naša naloga je bila raziskati bralne navade učencev OŠ Vojnik in predstaviti možnosti za boljšo bralno pismenost. Zato smo učencem 8. razredov predstavili nekatere bralne učne strategije, ki so lahko v pomoč pri razumevanju in zapomnitvi bralnih/učnih vsebin ter opisali vseslovenski projekt – tekmovanje za bralno značko, ki poleg dobro založenih šolskih knjižnic predstavlja svetlo točko v spodbujanju mladih k branju.

Daniel Pennac v knjigi o branju, z naslovom Čudežno potovanje, 1996 (str. 124), pojasni, da bi morali mladim bralcem podeliti vsaj 10 pravic, ki bi povečale veselje do branja. Če lahko odrasli berejo po svojih željah, bi morale biti tudi želje mladih bralcev bolj spoštovane. Tako bi verjetno mladi raje posegali po knjigah.

10 PRAVIC BRALCEV

- 1. Pravica, da ne beremo.*
- 2. Pravica, da preskakujemo strani.*
- 3. Pravica, da knjige ne končamo.*
- 4. Pravica, da ponovno beremo.*
- 5. Pravica, da beremo karkoli.*
- 6. Pravica, da »bovariziramo«.*
- 7. Pravica, da beremo kjerkoli.*
- 8. Pravica, da listamo po knjigi.*
- 9. Pravica, da beremo naglas.*
- 10. Pravica, da molčimo.*

1.1 Namen raziskave

Z raziskovalno nalogo želimo izvedeti:

- katere bralne učne strategije obstajajo,
- kako si lahko pomagamo z bralnimi učnimi strategijami pri razumevanju besedila,
- katere bralne učne strategije poznajo in uporabljajo osmošolci OŠ Vojnik,
- kaj so bralne navade,
- koliko, kaj in kdaj berejo četrtošolci ter osmošolci OŠ Vojnik (kakšne so bralne navade),
- ali obstaja razlika med dečki in deklicami v količini prebranega.

Najprej bomo pregledali obstoječo in razpoložljivo literaturo na temo bralnih učnih strategij in bralnih navad. Nato bosta sledili predstavitev bralnih učnih strategij v razredu med osmošolci OŠ Vojnik ter kratka anketa o poznavanju in uporabi bralnih učnih strategij. Opravili bomo tudi anketo med četrtošolci in osmošolci OŠ Vojnik na temo bralnih navad (kaj, koliko in kdaj berejo ...) in jo analizirali. Dobljene rezultate bomo grafično prikazali.

1.2 Hipoteze

1. Učenci OŠ Vojnik slabo poznajo bralne učne strategije.
2. Učenci OŠ Vojnik ne uporabljajo bralnih učnih strategij za lažje pomnjenje.
3. Bralne navade učencev osmih razredov OŠ Vojnik so povprečne oz. primerljive s Slovenijo.
4. Osmošolci (deklice in dečki) OŠ Vojnik preberejo le 5 ali manj knjig v celem šolskem letu.
5. Osmošolke OŠ Vojnik berejo več kot osmošolci OŠ Vojnik.
6. Osmošolci OŠ Vojnik najraje posegajo po pustolovskih knjigah, osmošolke OŠ Vojnik pa po knjigah z ljubezensko tematiko.
7. Četrtošolci berejo več kot osmošolci OŠ Vojnik, torej se bralne navade zmanjšujejo z višino razreda.

2 BRALNE UČNE STRATEGIJE

Do višjih oblik znanja učenec lažje pride, če pozna nekatere osnovne strategije učenja. Če pa je temeljna dejavnost, s pomočjo katere učenec prihaja v procesu učenja do informacij, branje, lahko govorimo o bralnih strategijah. (S. Pečjak, 1995, str. 42)

Bralne učne strategije so metode, ko zavestno izberemo določene miselne operacije (korake) pri branju, da bi v točno določeni učni situaciji dosegli učni cilj (povzeto po S. Pečjak, A. Gradišar, 2012, str. 48).

Bralne učne strategije delimo glede na 3 kriterije:

1. Glede na MISELNE PROCESE, ki sodelujejo pri učenju (KOGNITIVNE STRATEGIJE – UČITI SE UČITI).
2. Glede na NAMEN UČENJA, ki odgovarja na vprašanje, kaj želi učenec doseči z učenjem (lokacijska strategija, strategija razumevanja, spominska strategija, organizacijska strategija, strategija ponavljanja).
3. Glede na VSEBINO INFORMACIJ, ki jih učenec želi razumeti in si jih zapomniti (strategija določanja bistva, str. določanja podrobnosti, str. določanja organizacije/strukture besedila, str. kritičnega branja, str. branja vidnih informacij, str. za izboljšanje besedišča). (S. Pečjak, A. Gradišar, 2012)

Bralne učne strategije pa lahko razdelimo tudi v 3 večje skupine, glede na to, kdaj v učnem procesu se pojavijo:

1. STRATEGIJE PRED BRANJEM,
2. STRATEGIJE MED BRANJEM,
3. STRATEGIJE PO BRANJU. (S. Pečjak, A. Gradišar, 2012)

2.1 Bralne učne strategije pred branjem

Strategije pred branjem pomagajo učencu postaviti določen okvir za razmišljanje, s tem da aktivirajo njegovo predznanje, mu pomagajo spoznati strukturo besedila, določiti namen branja/učenja in okvirno predvideti dogajanje oz. vsebino učnega gradiva. (S. Pečjak, A. Gradišar, 2012, str. 140)

Sonja Pečjak in Ana Gradišar v delu Bralne učne strategije navajata naslednje predbralne strategije:

1. pogovor,
2. možganska nevihta (asociiranje vsega, kar že veš o neki temi, pojmu) in izdelavo pojmovne mreže (miselnega vzorca),
3. strategija VŽN (kaj že vem, kaj še želim izvedeti, kaj sem se naučil, kaj že znam),
4. strategija poučevanja po modelu analogije,
5. strategije za postavljanje vprašanj.

Pogovor: Pogovor učitelja z učenci je najbolj pogost način za ugotavljanje, kaj učenci že vedo o določeni snovi. S tem, ko učitelj sprašuje učence, kaj že vedo o določeni snovi, tudi sam dobi informacije, kaj in koliko že učenci vedo.

Možganska nevihta:

1. na hitro preletiš besedilo,
2. besedilo »zapreš«,
3. na kaj pomislite, ko slišite naslov besedila,
4. oblikujte miselni vzorec – kaj pričakujete, da boste izvedeli v tem besedilu,
5. sledi ponovno branje, tokrat bolj natančno,
6. podčrtate neznane besede in jih skušajte razložiti,
7. dopolnite svoj miselni vzorec z novimi podatki, ključnimi besedami, pomembnimi dejstvi,
8. na podlagi miselnega vzorca oblikujete povzetek besedila in ključne besede.

Strategija VŽN: Učenci pri usvajanju znanj razmišljajo o tem, kar že vedo (V), o tem, kar bi si še želeli izvedeti (Ž), in nazadnje o vsem, kar so novega izvedeli (N). Zaradi povezovanja novih znanj z že pridobljenimi znanji in vedenji si učenci nova znanja lažje in hitreje zapomnijo ter so bolj zainteresirani za novo znanje.

Strategija poučevanja po modelu analogije: Učitelj poizkuša učencem razložiti snov/pojem s pomočjo analogije. Npr.: fotosinteza.

sončna svetloba

Ogljikov dioksid + voda -----> sladkor + kisik

Strategije za postavljanje vprašanj: Postavljanje vprašanj v procesu učenja omogoča boljše razumevanje bralnega gradiva.

2.2. Bralne učne strategije med branjem

Če želimo, da bo učenec aktivno bral, ker je, kot pravi Adler, »branje oblika mišljenja«, potem ga je treba z različnimi strategijami spodbuditi, da med branjem stopi v stik z besedilom, tj. da ga razume. Medbralne strategije uporabljamo predvsem z namenom, da učenec prilagodi hitrost branja bralnemu cilju in zahtevnosti bralnega gradiva, zato da ga razume. (S. Pečjak, A. Gradišar, 2012, str. 188)

Strategije med branjem so (S. Pečjak, A. Gradišar, 2012):

1. dopolnjevanje manjkajočih podatkov,
2. določanje zaporedja dogajanja v besedilu,
3. označevanje novih, še neznanih informacij,
4. označevanje in zapisovanje bistvenih informacij – strategija obrobni razlag.

Dopolnjevanje manjkajočih podatkov: Pri tej strategiji morajo biti učenci pozorni na besedilo, da vedo, katero besedo morajo vstaviti.

Določanje zaporedja dogajanja v besedilu: Pri tej strategiji da učitelj učencem najprej prebrati prvotno besedilo, nato pa jim da nalogo, da morajo med seboj pomešanimi povedmi te povedi postaviti v pravilni vrstni red.

Označevanje novih, še neznanih informacij: Učenci si označijo neznane informacije ter poiščejo razlago. Ko snov naslednjič berejo, te informacije bolj izstopajo. Učenec se spomni razlage, zato si te informacije tudi lažje zapomni.

Označevanje in zapisovanje bistvenih informacij – strategija obrobni razlag: Učenci si podčrtajo ali izpišejo ključne besede. Iz teh ključnih besed se tudi lažje naučijo snov.

2.3 Bralne učne strategije po branju

S strategijami po branju skušamo po navadi ugotoviti stopnjo razumevanja in zapomnitve prebranega besedila. Te strategije služijo v prvi vrsti ureditvi prebranega gradiva (bistva in

pomembnih podrobnosti) v tako obliko, ki olajšuje razumevanje in zapomnitev prebranega, Strategije po branju pomagajo bralcu, da prebrano gradivo uredi tako, da ga bo lahko uredil v skladu s postavljenim ciljem. (S. Pečjak, A. Gradišar, 2012, str. 200)

Nekatere od pogostejših strategij po branju, ki jih navajata Pečjakova in Gradišarjeva, so:

1. odgovarjanje na lastna/učiteljeva vprašanja,
2. iskanje in določanje bistvenih informacij in podrobnosti (iskanje glavne ideje, iskanje bistvenih povedi, iskanje bistvenega sporočila iz ključnih besed, določanje pomembnih podrobnosti, grafični prikazi – pojmovne mreže/miselni vzorci, diagrami, časovni trak, zaporedje dogodkov),
3. povzemanje vsebine/zapiski (obrobne razlage, ključne besede, povzetki, lastne misli),
4. kritično branje besedil,
5. strategije branja grafičnih sporočil,
6. strategije za razvijanje besedišča.

Odgovarjanje na lastna/učiteljeva vprašanja: Vprašanja po branju so namenjena zlasti evalvaciji avtorjevih sporočil, povezovanju vsebine in delov v celoto ter povezovanju novih informacij s predznanjem učenca.

Kritično branje besedil: Kritični bralec je raziskovalni bralec, ki prebrano presoja z več vidikov (ali je avtor izbral bistvene misli in kako učinkovit je bil pri predstavitvi informacij).

Strategije branja grafičnih sporočil (pojmovne mreže, miselni vzorci, diagrami, sheme, fotografije ...): Grafična gradiva se uporabljajo zaradi poenostavitve kompleksnega gradiva ter pretvarjanja abstraktnega gradiva v bolj konkretna.

Strategije za razvijanje besedišča: Ko včasih beremo neko snov, se ob strani nahaja slovarček, v katerem so zapisani pomeni manj znanih besed. Ti slovarčki so med najpogostejšimi strategijami za razvijanje besedišča. Priporočljivo je, da si te besede preberemo, preden začnemo brati besedilo.

2.4 Kompleksne bralne učne strategije

Poleg že naštetih bralnih učnih strategij obstajajo še nekatere, ki so kombinacija različnih strategij in zajamejo celoten učni proces. Učence vodijo po bralnem učnem procesu, tj. od dejavnosti pred branjem, med njim in po njem, da lahko učno gradivo razumejo in si ga po potrebi tudi zapomnijo. Zato jih po navadi uporabljamo pri bolj zahtevnih bralnih nalogah. (S. Pečjak, A. Gradišar, 2012, str. 309)

Nekatere najpogosteje uporabljene in tudi najbolj učinkovite kompleksne strategije so:

1. strategija VŽN,
2. splošna študijska strategija,
3. metoda PV3P,
4. Paukova strategija,
5. Metoda recipročnega poučevanja. (S. Pečjak, A. Gradišar, 2012, str. 309)

Splošna študijska strategija: Učenca vodi skozi celoten učni proces in je splošno uporabna. Učencem je v pomoč pri večini družboslovnih in naravoslovnih učbeniških besedil. Namen te strategije je, da bo učenec uredil informacije ter snov tako lažje razumel in se jo naučil.

Metoda PV3P: Ena izmed možnih strategij pri predelavi neumetnostnih besedil je bralna strategija PV3P. Ta vodi učenca skozi celoten učni proces, torej ga dobro pripravi na branje, skrbi za aktivno branje in vpliva na boljše zapomnitev podatkov.

Paukova strategija: Učencem pomaga pri samostojnem učenju iz učbenikov. V razredu je primerna zlasti za uporabo pri besedilih, ki vsebujejo veliko podrobnosti. Strategija je namenjena starejšim učencem.

Metoda recipročnega poučevanja: Bistvo strategije je, da se učenci naučijo štiri spretnosti, ki izboljšajo metakognitivne sposobnosti razumevanja. Te so:

- napovedovanje vsebine,
- postavljanje vprašanj,
- pojasnjevanje,
- povzemanje vsebine.

3 PREDSTAVITEV BRALNIH UČNIH STRATEGIJ OSMOŠOLCEM OŠ VOJNIK IN ANKETA UPORABE LE-TEH

Namen raziskovalne naloge je bil tudi predstaviti nekaj bralnih učnih strategij v razredu med osmošolci OŠ Vojnik ter izvesti kratko anketo o poznavanju in uporabi bralnih učnih strategij. Bralne učne strategije vsakodnevno uporabljamo pri pouku ob pridobivanju nove učne snovi, prav tako tudi takrat, ko se moramo neko učno snov naučiti. Marsikateri učenec nevede uporablja bralne učne strategije, vendar menimo, da še vedno v premajhnem razponu. S predstavitvijo smo osmošolcem želeli ponuditi nekaj teh strategij, ki jih bodo v prihodnje lahko sami izvajali za lažje pomnjenje učne snovi.

3.1 Analiza predstavitev

Učencem osmih razredom smo s pomočjo prosojnice predstavili bralne učne strategije. Pri predstavitvi je sodelovalo 50 učencev. 28 je bilo učenek ter 22 učencev. Najprej smo jim bralne učne strategije našteali, nato pa pojasnili njihove glavne lastnosti.

Nato je vsak učenec prejel list, na katerega je vpisoval rešitve nalog ter nazadnje izpolnil še kratko anketo o poznavanju in uporabi bralnih učnih strategij.

Podrobneje smo jim predstavili 2 bralni učni strategiji po branju. Prva je bila iskanje bistvenega sporočila iz ključnih besed (s pomočjo SMS). Učenci so morali iz daljšega besedila, ki so ga prebrali, napisati krajše besedilo, ki je vsebovalo le ključne besede. Preden so se lotili reševanja, smo jim en primer tudi predstavili. Besedilo, ki so ga morali skrajšati je bilo: »Blizu središča Afrike se nahajajo nenavadne gore – Mesečeve gore. Mogoče so bile imenovane tako zato, ker se zelo razlikujejo od vseh drugih krajev na Zemlji. V teh gorah ne živijo ljudje. Tudi živali je zelo malo. Toda te gore so odličen prostor za rastline. Tukaj so rastline zelo, zelo krepke in prekrivajo prav vso površino. Nekateri ljudje mislijo, da rastejo v teh gorah rastline tako dobro zaradi hladu, vlage, kisle zemlje in velike množine ultravijoličnih žarkov.« Nalogo je po pričakovanjih rešilo 27 učenek od osemindvajsetih. Pri učencih je vajo dobro rešilo 19 učencev od dvaindvajsetih. Primer dobro opravljene vaje: »Mesečeve gore: središče Afrike, malo živali, veliko rastlin – vsa površina, zaradi vlage, hladu, kisle zemlje, množine ultravijoličnih žarkov.« Primer slabo opravljene vaje: »Blizu središča Afrike so gore (rodovitna prst).«

Druga predstavljena bralno učna strategija je bila uporaba protipomenk (sopomenk) za razumevanje besedila. Pri tej nalogi so učenci morali iz povedi, v kateri je bila ena beseda večini učencev neznana, na list napisati, kaj ta beseda pomeni; pomagali so si z nadaljevanjem povedi. Tako kot pri prejšnji nalogi smo tudi pri tej najprej predstavili primer. Vaja, ki so jo učenci morali rešiti, se je glasila: »Starec se je mnogim zdel ekscentričen, toda tisti, ki so ga resnično poznali, so vedeli, da je povsem normalen.« Učenci so morali najti pomen podčrtane besede s pomočjo nadaljnjega besedila. Beseda ekscentričen v tej povedi pomeni: nenormalen, čuden, drugačen ... Vsi, ki so to nalogo rešili, so zapisali pravilni odgovor. Naloge niso rešili dve učenki ter trije učenci. Najpogosteje napisana beseda je bila »nenormalen«, veliko učencev pa je napisalo tudi besedo »čuden«.

Kot zanimivost smo učencem predstavili podatek o sposobnosti človekovega spomina, zaradi česar smo se tudi lotili predstavitve bralnih učnih strategij, ki pomagajo pri organiziranju podatkov. Raziskovalci so namreč odkrili, da lahko odrasel človek obdrži sočasno v spominu 5–9 informacijskih enot. Torej, precej malo! Eden od načinov, da si ljudje povečamo obseg delovnega spomina, je, da te informacijske enote združujemo v večje sklope, kar je tudi glavni cilj strategij. Učencem smo v ta namen ponudili vajo, koliko črk naenkrat si lahko zapomnijo. Na projektorju smo 3 sekunde predvajali zaporedje črk: »LBU SA IBM UNICEF«, ki smo ga nato prekrili. Učenci so morali na list napisati zaporedje črk, ki so si jih zapomnili. Tako so lahko potrdili dejstvo, da si celotnega zaporedja ne morejo zapomniti. Ker gre za zaporedje 14 črk, ima večina od nas težave od najmanj 9. črke naprej. Če črke združimo v manjše število pojmovnih kategorij, pa je njihovo pomnjenje lažje. Npr.: »LB USA IBM UNICEF.« Tako so ostale 4 (in ne 14 črk) pojmovne kategorije, ki jih lažje pomensko osmislimo in zaradi tega tudi brez večjih težav ponovimo zgornje zaporedje črk.

Torej, iskanje skupnih lastnosti, ključnih besed, oblikovanje lastnih zapiskov ... nam pomagajo pri pomnjenju besedila, zato se je metod za lažje pomnjenje smiselno posluževati pogosteje.

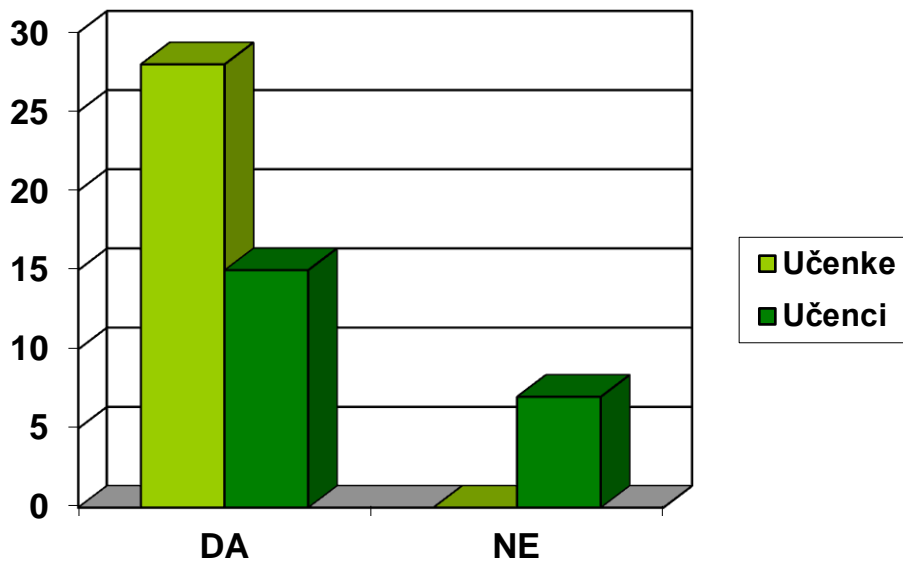
3.2 Analiza ankete

Po končani predstavitvi bralnih učnih strategij so učenci izpolnili še anonimno anketo o poznavanju in rabi bralnih učnih strategij.

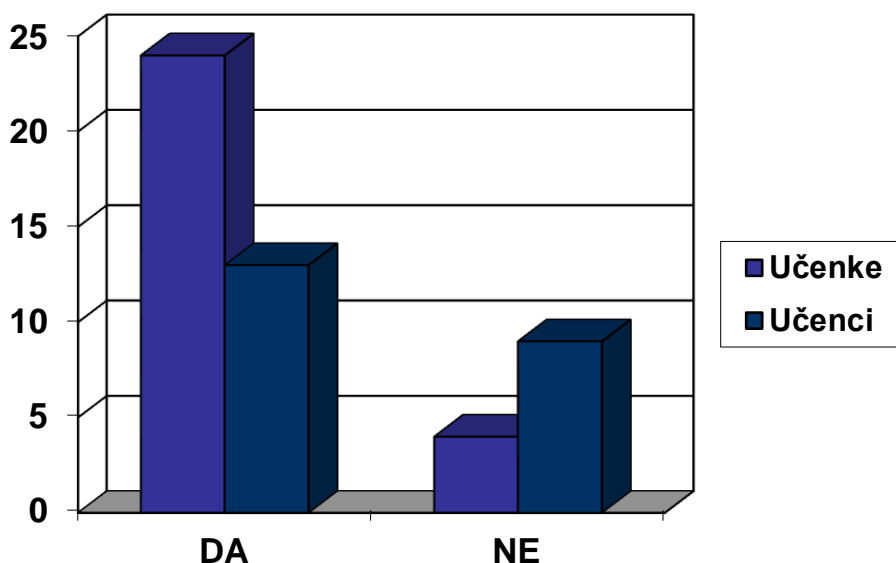
Prvo vprašanje je bilo: »Ali poznaš kakšne bralno učne strategije?« Na to vprašanje je z DA odgovorilo vseh 28 učenk ter 15 učencev. Sedem učencev je obkrožilo NE. Tisti, ki so na to vprašanje odgovorili z DA, so morali napisati, katere bralno učne strategije poznajo. Pri učenkah so prevladovale strategije, kot so: delanje zapiskov, izpisovanje, ključne besede, miselni vzorci ..., pri učencih pa: podčrtavanje ključnih besed, izpisovanje, postavljanje vprašanj ...

Graf 1: Ali poznaš kakšne bralne učne strategije?

Drugo vprašanje je bilo: »Uporabljaš v namene učenja in ponavljanja bralne učne strategije?« Štiriindvajset učenk si pri branju in učenju pomaga z bralnimi učnimi strategijami, štiri pa ne. Trinajst učencev jih uporablja, devet pa ne. Prav tako, kot pri prejšnjem vprašanju, so tudi pri tem morali tisti, ki so obkrožili DA, zraven napisati, s katerimi si pomagajo. Učenke največkrat uporabljajo podčrtovanje ključnih besed ter izpisovanje, dečki pa se učijo s pomočjo 'plonk' listkov, torej si izpisujejo ključne besede.

Graf 2: Uporabljaš v namene učenja in ponavljanja bralne učne strategije?

Kot zaključek kratke ankete lahko izpostavimo razliko med spoloma, ki se je pojavila tako v poznavanju kot v rabi bralnih učnih strategij. Namreč učenke v večjem številu poznajo in uporabljajo bralne učne strategije kakor učenci. Morda se v tem rezultatu skriva tudi podatek, kdo se doma pogosteje uči in ponavlja učno snov.

4 BRANJE IN BRALNE NAVADE

Branje je visoko organizirana spretnost in sposobnost, ki vključuje številne komponente, kot jih prikazujejo najrazličnejši modeli branja. Nekateri avtorji govorijo o dveh temeljnih komponentah bralnega procesa, in sicer o procesu dekodiranja in procesu razumevanja. Drugi pa pristopajo k preučevanju branja z vidika časovnega zaporedja in govorijo o dveh temeljnih fazah v bralnem razvoju. To sta faza učenja branja in faza učenja s pomočjo branja. (S. Pečjak, 1995, str. 5)

Znano je, da postaja branje mnogim učencem dolgočasno, odvečno opravilo. Neradi berejo in ne dovolj, pri tem pa branje postaja sredstvo za druge dejavnosti, npr. učenje oz. preko tega pripravlanje na življenje. (S. Dežman, 1998, str. 20–32)

Mnoge raziskave tako pri nas kot po svetu, npr. raziskavi PIRLS in PISA, kažejo na to, da mladostniki vedno manj berejo, kar se nanaša na obvezno literaturo in na literaturo za zabavo. Posledično so manj uspešni tudi pri bralnih dosežkih. Prav tako se pri branju z leti povečujejo

razlike med spoloma. Ta trend lahko povežemo z močnimi najstniškimi stereotipi, po katerih je branje bolj ženska dejavnost. To lahko vpliva na branje in njegovo pogostnost, ki se z leti pri fantih zmanjšuje hitreje kot pri dekletih. (Eurydice, 2011, str. 27)

Z anketo v okviru naše raziskovalne naloge bomo skušali preveriti podatek, koliko in kaj berejo učenci OŠ Vojnik, ali učenci višjih razredov manj berejo kot učenci nižjih razredov ter ali obstajajo razlike med spoloma v količini prebranega.

4.1 Bralna značka

Bralna značka je izvirna slovenska oblika dela z mladimi bralci, ki si prizadeva za uresničitev gesla »Dobro brati in ljubiti brati«. Bralna značka ima dvojno vlogo: je vsesplošno slovensko kulturno gibanje in prostovoljna interesna dejavnost v šoli (in vrtcu), ki naj spodbuja mladino k branju in dviga bralno kulturo mladih. Obenem promovira branje oz. pomembnost branja za zdrav duh posameznika in družbe. (S. Dežman, 1998. str. 11)

Gibanje je nastalo v šolskem letu 1960/1961, ko je na osnovni šoli Prevalje profesor slovenskega jezika in književnosti Stanko Kotnik skupaj z ravnateljem in mladinskim pisateljem Leopoldom Suhodolčanom bralni krožek razvil v tekmovanje za bralno značko. Od takrat in do danes je gibanje postalo vseslovenski projekt, Bralna značka Slovenije pa se je v novejšem času lotila tudi novih projektov, kot sta npr. Zlati bralec, v okviru katerega učenci ob koncu OŠ prejmejo za vsa svoja osnovnošolska leta sodelovanje v bralni znački knjižno nagrado, ter knjižno darilo prvošolčkom kot vabilo, da se vključijo v bralno značko. (M. Mohar v Slovenščina v šolo, 2010, str. 13–18)

Najvišji cilji branja za bralno značko so tudi najvišji cilji šolskega ukvarjanja s književnostjo: težnje za tem, da bo učenec rad bral, da bo imel do književnosti pozitivno vrednostno razmerje in da mu bo branje pomenilo vir estetskega in vsestranskega užitka.

Bralna značka mora biti prostovoljno in zanimivo branje knjig, njen namen pa je tudi podpora pouku maternega jezika oz. dodatno spoznavanje književnosti, le na bolj sproščen, ustvarjalen način.

Cilji, ki jih zasleduje bralna značka, so:

1. Ob razvijanju bralne kulture je eden glavnih ciljev bralne značke razvijanje bralne sposobnosti učencev, ki zajema sposobnost za doživljanje, razumevanje in vrednotenje oz. sposobnosti za lastno interpretacijo leposlovja in njeno izražanje.
2. Pomemben cilj je predvsem užitek in literarnoestetsko doživetje, ki ga dosežemo z razvijanjem literarnoestetske bralne sposobnosti. (S. Dežman, 1998, str. 20–32)

Branje za bralno značko je za tisoče mladih in ne več tako mladih Slovenk in Slovencev tisto bralno doživetje iz šolskih let, na katerega se velikokrat in z veseljem spominjajo. (M. Grosman, 2006)

4.2 Sodelovanje učencev OŠ Vojnik v bralni znački

Bralna značka je ena najbolj množičnih oblik prostovoljnih dejavnosti v šoli in izven nje. Po podatkih več let trajajoče ankete bere za bralno značko vsako leto približno 125.000 otrok. (S. Dežman, 1998, st. 12)

OŠ Vojnik se vsako leto pridruži branju za bralno značko. Poljubno izbrane knjige berejo učenci od 1. do 9. razreda. Pri izbiri knjig mladim bralcem velikokrat na pomoč priskočijo tako mentorji kot tudi knjižničarka. Učenci nižje stopnje preberejo od 3 do 5 poljubno izbranih knjig, za katere vodijo dnevniški zapis z ilustracijo ter mentorjem poročajo o vsebini prebrane knjige. Naučijo se tudi eno pesem na pamet. V povprečju 90 % učencev 1. Triade pridobi bralno značko. Učenci višje stopnje preberejo 5 poljubno izbranih knjig, vodijo dnevniški zapis s kratko obnovo ter vsebino poročajo mentorjem. Učenci, ki tekmujejo za Cankarjevo priznanje, so oproščeni branja ene knjige.

V šolskem letu 2010/2011 se je temu gibanju na OŠ Vojnik pridružilo 426 učencev od skupno 651 vseh učencev (centralne in podružničnih šol), kar predstavlja 65 %. Med učenci 4. razredov je bilo 49 značkarjev od skupno 63 učencev, kar predstavlja 78 %. Med učenci 8. razredov je od skupno 77 učencev bralo 25 učencev za bralno značko, kar predstavlja 32 %. Zlato bralno značko, ki jo dobijo učenci 9. razreda za branje za bralno značko v vseh devetih razredih OŠ, je prejelo 15 učencev od skupno 65 devetošolcev, kar predstavlja 23 %.

Iz podatkov, ki smo jih dobili od vodje bralne značke na OŠ Vojnik, lahko sklepamo, da se število učencev, ki berejo za bralno značko, z višanjem starosti zmanjšuje, saj v 4. razredu bere knjige za bralno značko 78 % vseh učencev, v 8. razredu pa le še 32 %. »Izgubljenih« je več kot polovica bralcev v roku štirih let. Približno vsak peti učenec pa tekmuje za bralno značko vseh devet let osnovnega šolanja, kar nakazuje na slabe bralne navade naših učencev. Ti podatki prav tako potrjujejo dejstvo, da učenci višjih razredov nasploh manj berejo kot učenci nižjih razredov in da se bralna kultura z višanjem starosti v povprečju slabša.

4.3 Šolska knjižnica OŠ Vojnik

Šolska knjižnica OŠ Vojnik predstavlja pomemben prostor tako učencem kot zaposlenim na OŠ Vojnik. Moderna knjižnica, podprta s sistemom COBBIS, ponuja tako prostor za izposajo kot čitalniški in računalniški del. Omogoča izposajo strokovne literature, leposlovja, kaset, CD-plošč, videokaset, DVD-jev in revij, časopisov. Na dan 31. 1. 2013 je bilo v šolski knjižnici zabeleženih 14.278 enot, kar predstavlja celotno gradivo šolske knjižnice, ki je locirana na centralni šoli (v to število ni vključeno gradivo po podružničnih šolah, saj ni računalniško obdelano in zavedeno). Trenutno je v knjižnico včlanjenih 536 aktivnih članov, ki jih zastopajo učenci in zaposleni na OŠ Vojnik.

Zanimalo nas je, kakšen je povprečen dan v šolski knjižnici, torej koliko članov obiše knjižnico in opravi neko knjižnično dejavnost in koliko gradiva se v povprečju v enem dnevu izposodi. Izbrali smo dan 4. 1. 2013. Na ta dan je v šolski knjižnici opravilo eno izmed knjižničnih dejavnosti (izposoja, rezervacija, podaljšanje ...) 73 članov, ki si je izposodilo 78 enot gradiva, od tega je bilo izposojenih 10 strokovnih knjig in 68 leposlovnih knjig. V obdobju od 1. 9. 2012 do 31. 1. 2013 pa je bilo v povprečju mesečno izposojenih okrog 900 enot (septembra 757 enot, oktobra 895, novembra 952, decembra 904 in januarja 966 enot).

5 ANKETA IN ANALIZA BRALNIH NAVAD ČETRTOŠOLCEV IN OSMOŠOLCEV OŠ VOJNIK

5.1 Anketa kot metoda raziskovanja

Anketa je posebna metoda zbiranja podatkov, s pomočjo katere lahko pridemo do podatkov o stališčih in mnenjih vprašancev. Je najpogosteje uporabljena metoda v družbenih vedah. Anketa v znanstvenem raziskovanju ni samo postavljanje vprašanj in iskanje odgovorov nanje, ampak je postavljanje točno določenih vprašanj določeni skupini in številu ljudi na točno določen način.

Pri izpolnjevanju vprašalnika moramo anketirance na to delo pripraviti, zato je pomembno, da ima anketa tudi uvod. Vsebovati mora obrazložitev, kaj želimo doseči z anketiranjem in zakaj se mora anketiranec potruditi pri dajanju iskrenih odgovorov. Vsebovati mora tudi navodilo za izpolnjevanje, način zagotovitve anonimnosti in zahvalo za sodelovanje.

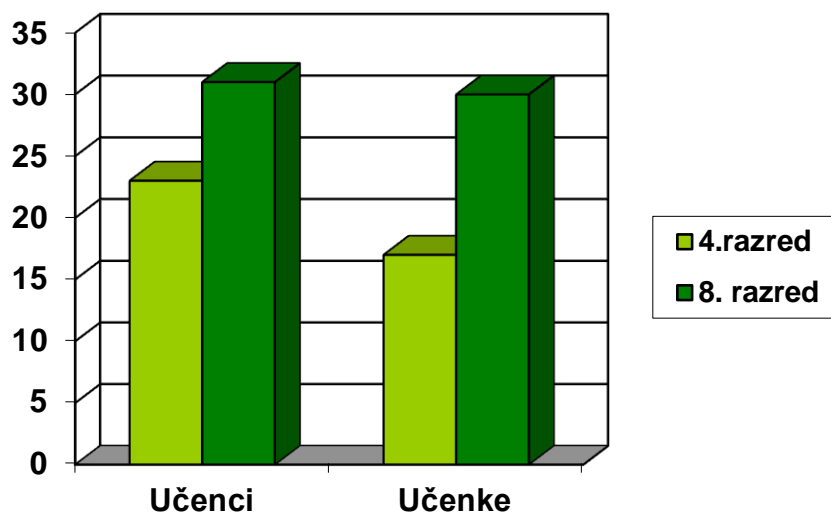
Anketna vprašanja lahko razdelimo v dve skupini – odprta in zaprta vprašanja. Odprta so tista, na katera anketiranec odgovarja s svojimi besedami, zaprta pa tista, kjer zraven vprašanj ponudimo tudi odgovore, anketiranec pa izbere enega ali več izmed njih.

5.2 Namen naše raziskave

Raziskovali smo bralne navade učencev (4. in 8. razreda) OŠ Vojnik – koliko časa namenijo branju, kaj berejo, kje si izposojajo knjige ... Raziskovali smo tudi, zakaj berejo, na to vprašanje pa so anketiranci odgovorili s svojimi besedami. Zanimalo nas je tudi, ali se bralne navade učencev razlikujejo po spolu, zato smo posebej ločili odgovore za učence in učenke.

Anketirali smo 101 učenca 4. in 8. razredov OŠ Vojnik. V četrth razredih smo anketirali 40 učencev, od tega 23 učencev ter 17 učenk. V osmih razredih pa 61 učencev, od tega 31 učencev in 30 učenk.

Graf 3: Anketiranci glede na razred in spol

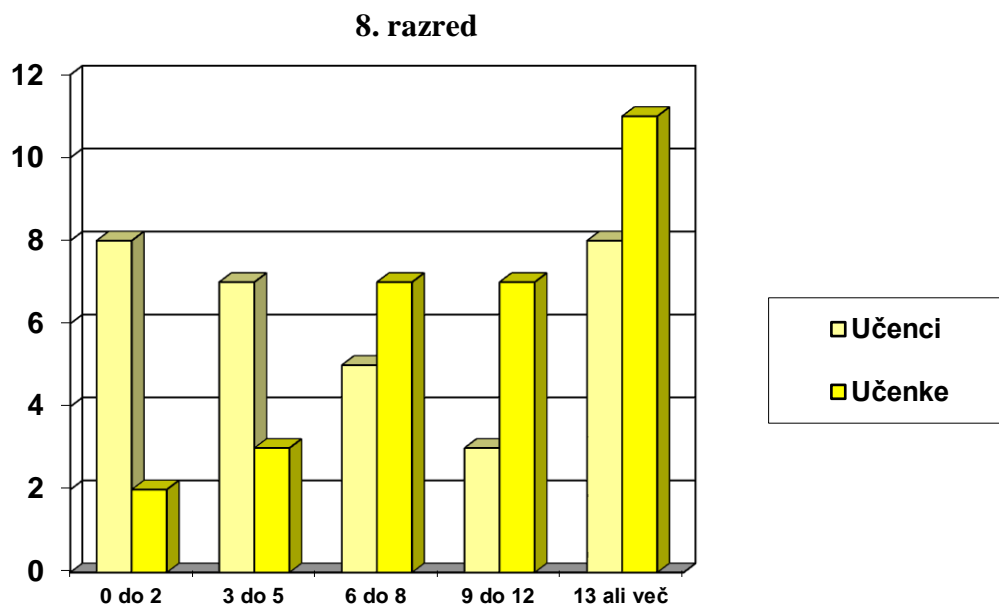
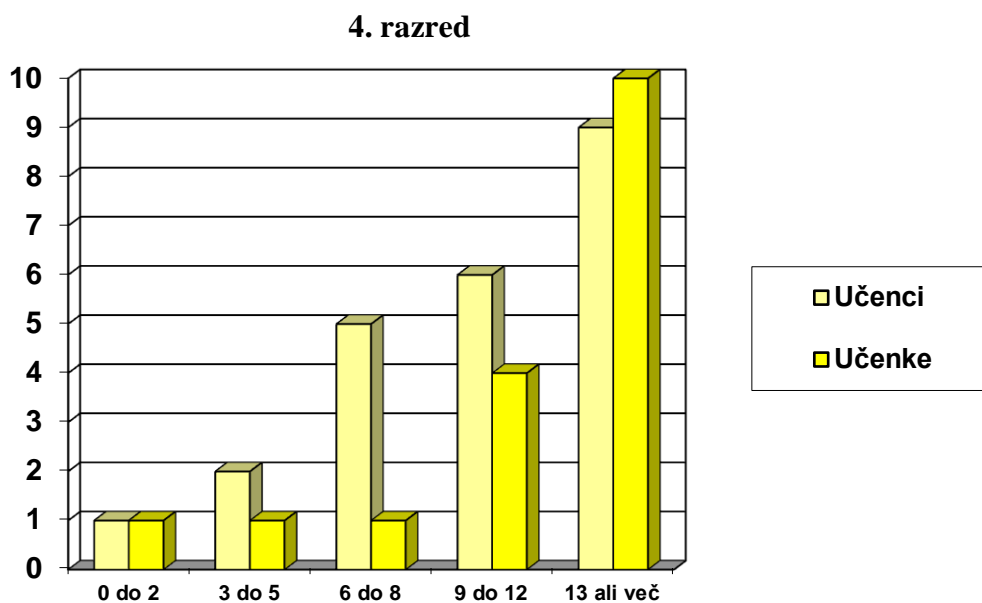

1. KOLIKO KNJIG PREBEREŠ LETNO?

V četrtem razredu je devet učencev na vprašanje »Koliko knjig prebereš letno?« obkrožilo, da prebere 13 knjig ali več, šest jih prebere od 9 do 12, pet jih je obkrožilo, da prebere od 6 do 8 knjig, dva jih prebereta od 3 do 5, eden pa dve oz. manj. Izmed učenk jih je deset obkrožilo, da letno prebere 13 knjig ali več, štiri so obkrožile, da preberejo od 9 do 12 knjig, možnosti 6–8, 3–5 ter 0–2 pa so bile obkrožene le po enkrat.

V osmem razredu osem učencev letno prebere 13 ali več knjig, trije preberejo od 9 do 12 knjig, pet jih je obkrožilo, da jih prebere 6–8, sedem jih letno prebere 3–5, osem pa prebere 2 knjigi oz. manj. Učenke so 11-krat obkrožile, da preberejo letno 13 knjig ali več. Sedem jih prebere 9–12, prav toliko jih prebere 6–8 knjig. Tri preberejo 3–5 knjig, dve pa dve oziroma manj.

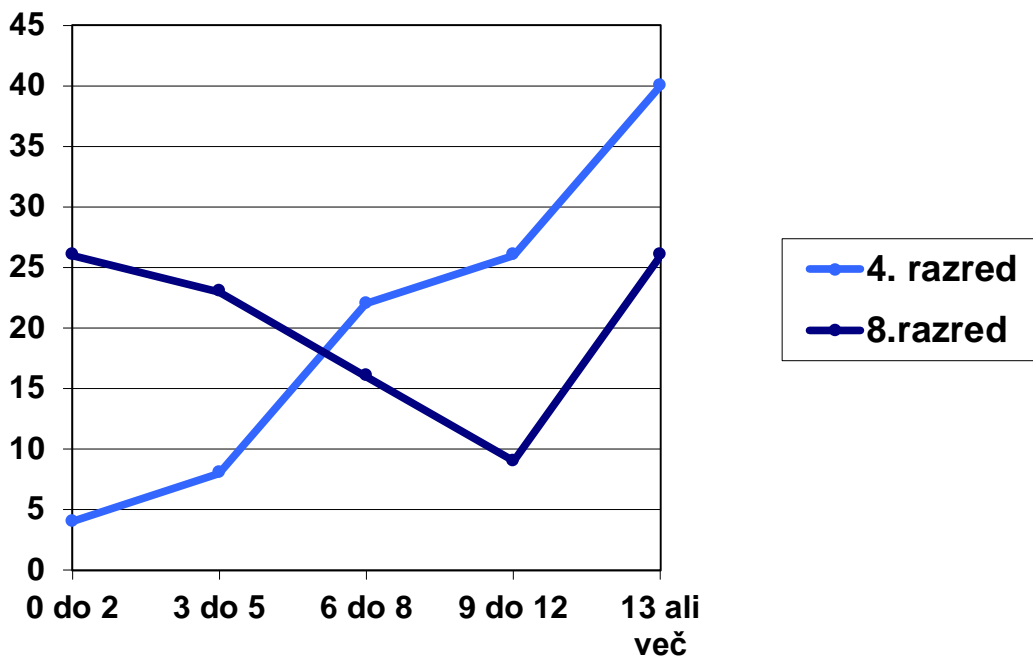
Graf 4: Koliko knjig prebereš letno?

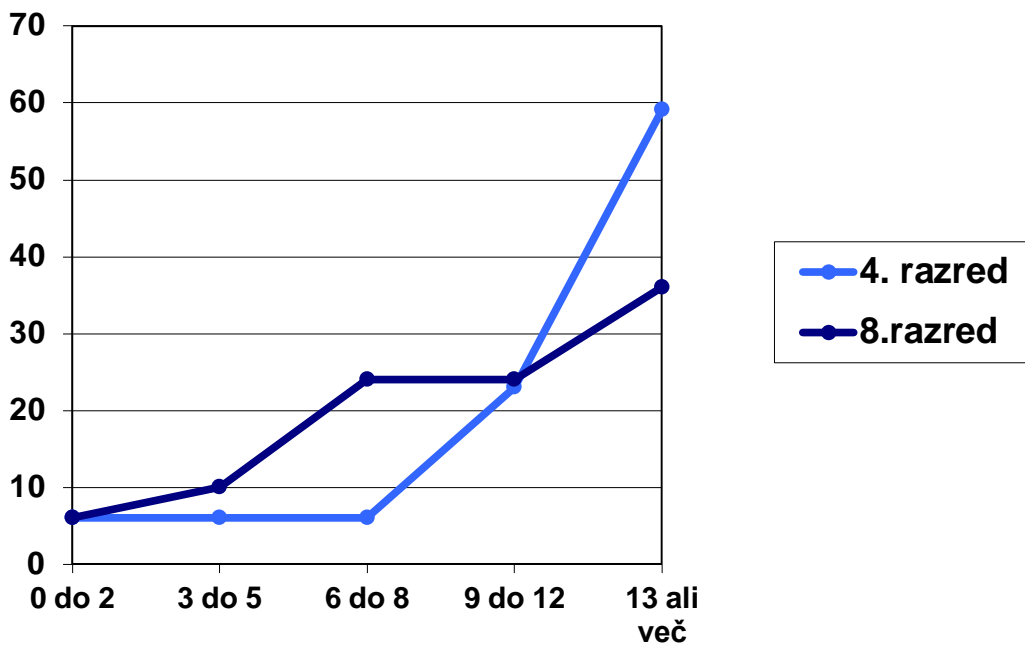
Ugotovitve: Ugotovili smo, da učenci 4. razredov več berejo, torej več učencev prebere več knjig letno kakor učenci 8. razredov. Prav tako je med četrtošolci zelo malo takih, ki preberejo do 5 knjig. Med učenci 8. razredov pa je že precej več takih, ki manj berejo. Predvsem izstopajo po spolu učenci, saj jih kar polovica prebere le največ 5 knjig letno, od teh pa še polovica od 0 do 2 knjigi.

Graf 5: Število prebranih knjig med učenci glede na razred v odstotkih

Graf 6: Število prebranih knjig med učenkami glede na razred v odstotkih

Ugotovitve: Kako se spreminja število prebranih knjig tako med učenci kot med učenkami, je mogoče videti iz krivulje. Opaziti je, da pri obeh spolih drastično upade število prebranih knjig, predvsem tistih največ (13 ali več prebranih knjig). Najbolj nas je presenetil podatek

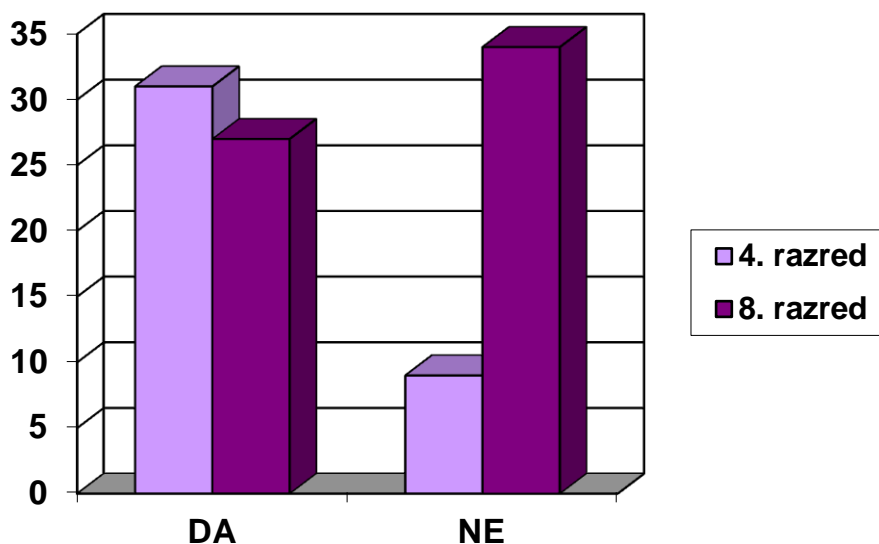
»izgubljenih« bralcev med učenci, saj jih do 8. razreda prestopi mejo manj kot 5 prebranih knjig skoraj polovica. S 5 % v četrtem razredu je v skupino od 0 do 2 prebrani knjigi prestopilo še dodatnih 20 % učencev. Tako je v skupini, kjer berejo najmanj, kar četrtnina vseh učencev 8. razreda. Učenke nekoliko manj opuščajo bralne navade, vendarle je opazen upad tistih, ki so v 4. razredu največ brale, poraste pa odstotek povprečnih bralk (od 6 do 8 prebranih knjig na leto).

2. ALI SODELUJEŠ PRI BRALNI ZNAČKI?

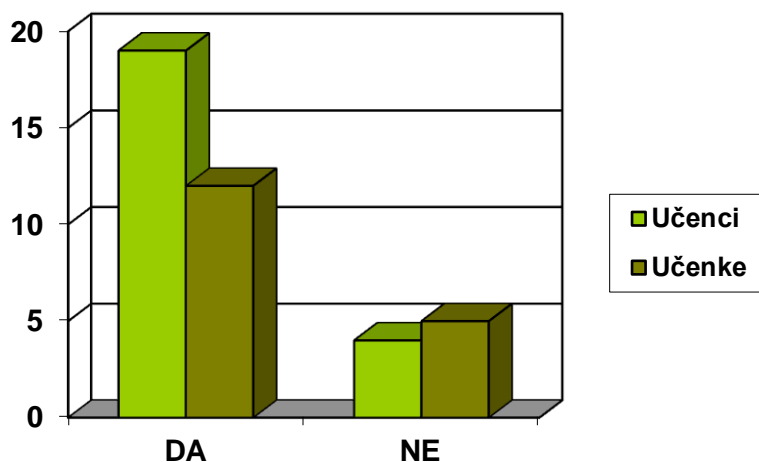
Od vseh anketiranih učencev jih 58 sodeluje pri bralni znački, to je 57,5 % vseh anketiranih. Od tega je 31 četrtošolcev (vseh 40), kar predstavlja 77,5 %, in 27 osmošolcev (vseh 61), kar predstavlja 44,2 %. V četrtem razredu pri bralni znački sodeluje 19 dečkov ter 12 deklic, v osmem razredu pa 13 dečkov ter 14 deklic.

Predstavljeni rezultati prikazujejo stanje v šolskem letu 2012/2013, če jih primerjamo s podobnimi rezultati za leto 2010/2011, vidimo, da ne prihaja do večjih odstopanj.

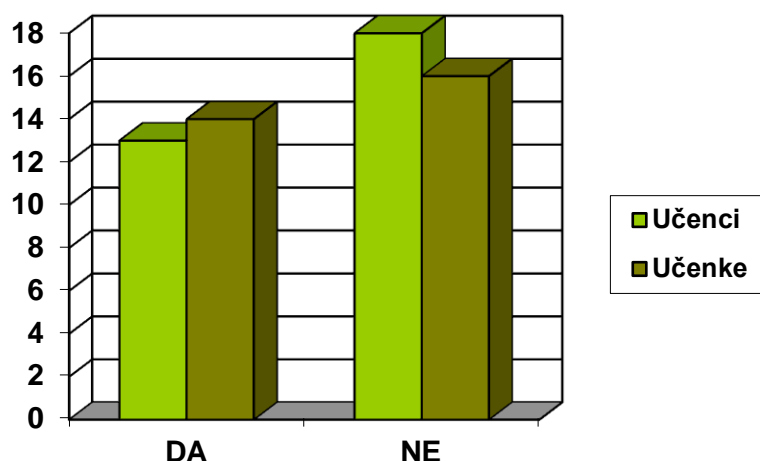
Graf 7: Ali sodeluješ pri bralni znački?

4. razred

8. razred

Ugotovitve: Učenci v nižjih razredih pogosteje sodelujejo v bralni znački kot učenci višjih razredov. Med spoloma sicer ni zaznati bistvenih razlik.

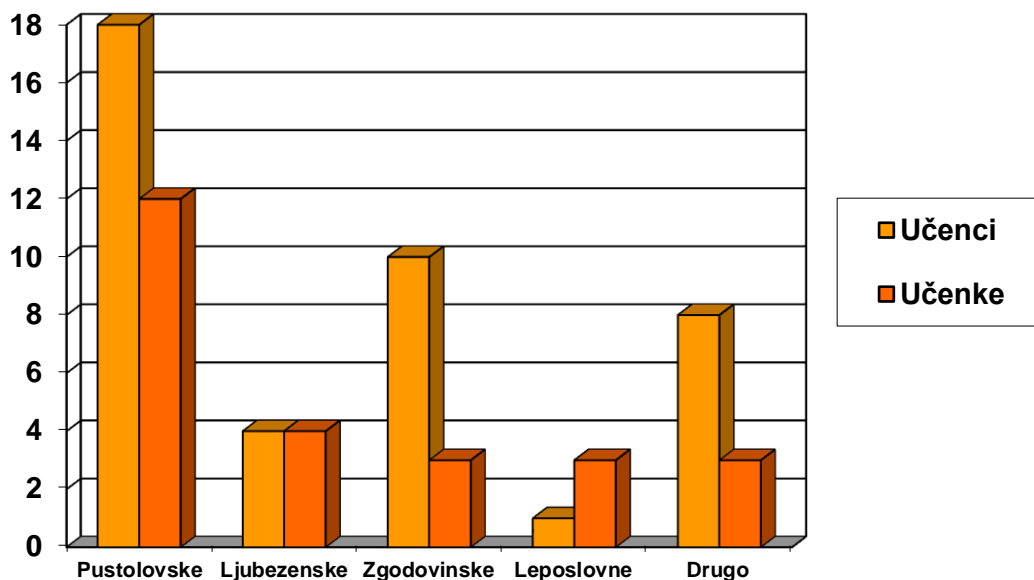
3. KATERE KNJIGE RAD BEREŠ?

Pri vprašanju »Katere knjige rad bereš?« so anketiranci lahko obkrožili več možnosti. Največ učencev najraje bere pustolovske knjige, teh učencev je 74. To je 30 četrtošolcev in 44 osmošolcev. Od tega je 18 dečkov in 12 deklic iz četrtega razreda ter 22 dečkov ter prav toliko deklic iz osmega razreda. Knjige z ljubezensko tematiko rado bere 31 anketirancev. Od tega osem četrtošolcev in 23 osmošolcev. V četrtem razredu so to štirje učenci ter štiri učenke, v osmem razredu pa šest učencev ter 17 učenk. Za zgodovinske knjige se je odločilo 20 učencev, 13 četrtošolcev in sedem osmošolcev. V četrtnih razredih se je za to zvrst odločilo

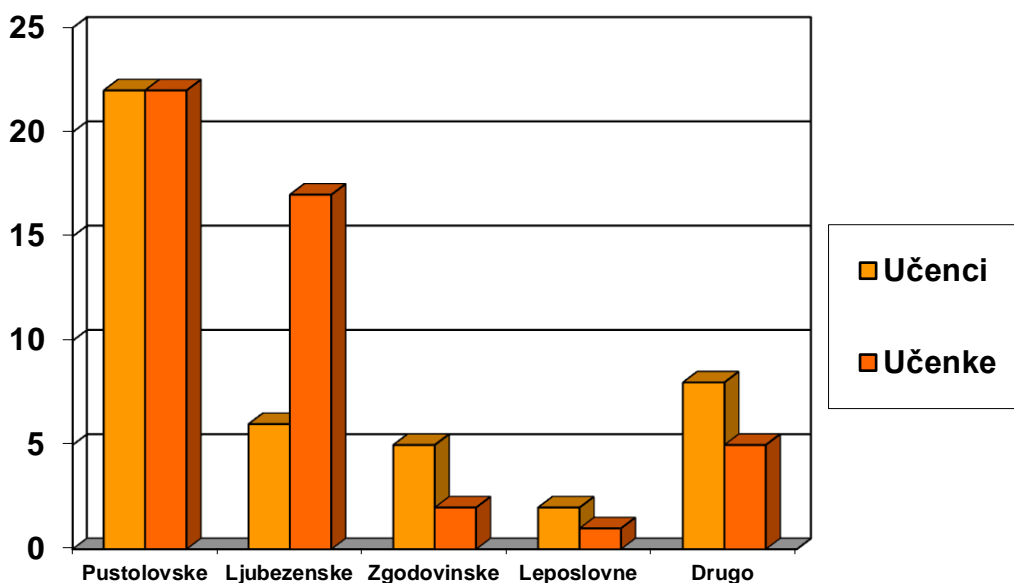
deset učencev ter tri učenke, v osmem pa pet učencev ter dve učenki. Leposlovne knjige so na zadnjem mestu. Za njih se je odločilo sedem anketirancev, štirje četrtošolci in trije osmošolci. Od tega en četrtošolec ter tri četrtošolke in dva osmošolca ter ena osmošolka. Anketiranci so imeli tudi možnost, da so še sami napisali vrste knjig, ki jih radi berejo. Četrtošolci imajo radi borilne, grozljive, akcijske ter humoristične knjige; četrtošolke pa so zapisale, da radi berejo poučne, grozljive ter zabavne knjige. Osmošolci radi berejo kriminalke, detektivske knjige, grozljive, akcijske ter humoristične knjige, medtem ko so med osmošolkami bolj brane domišljajske knjige, znanstvena fantastika pa tudi kriminalke.

Graf 8: Katere knjige rad bereš?

4. razred

8. razred

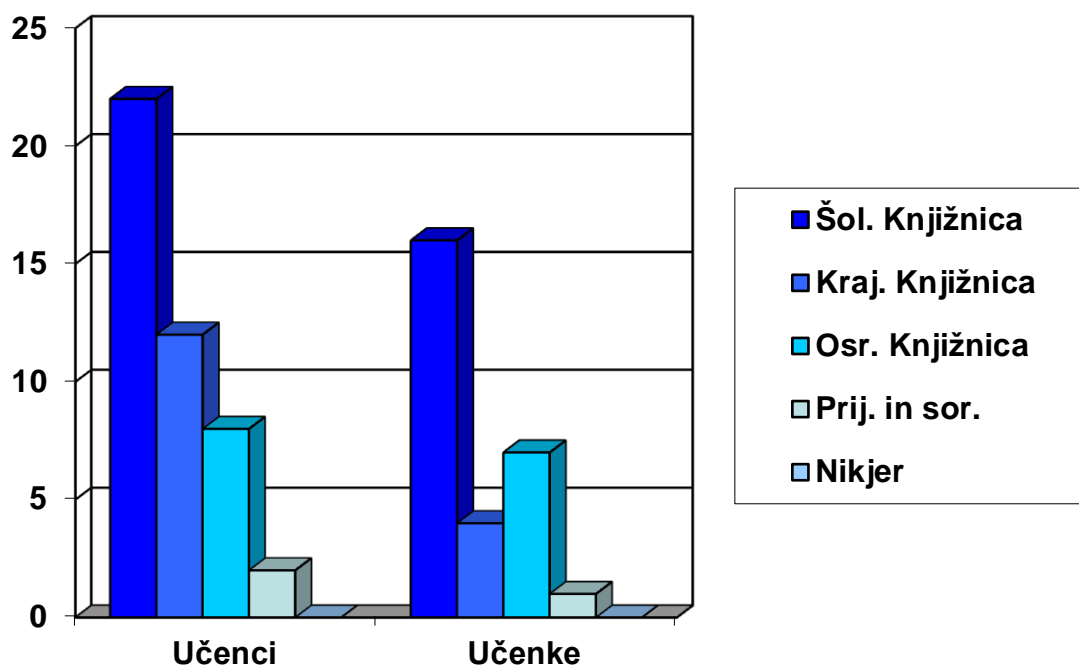
Ugotovitve: Zanimivo v največjem številu učenci najraje posegajo po pustolovskih knjigah, med četrtošolci izstopajo po pogostnosti tudi zgodovinske in druge (grozljive, akcijske in humoristične) knjige, med osmošolci pa še med deklicami ljubezenske, med dečki pa prav tako grozljive in humoristične. Leposlovje je najmanj priljubljeno tako med četrtošolci kot osmošolci.

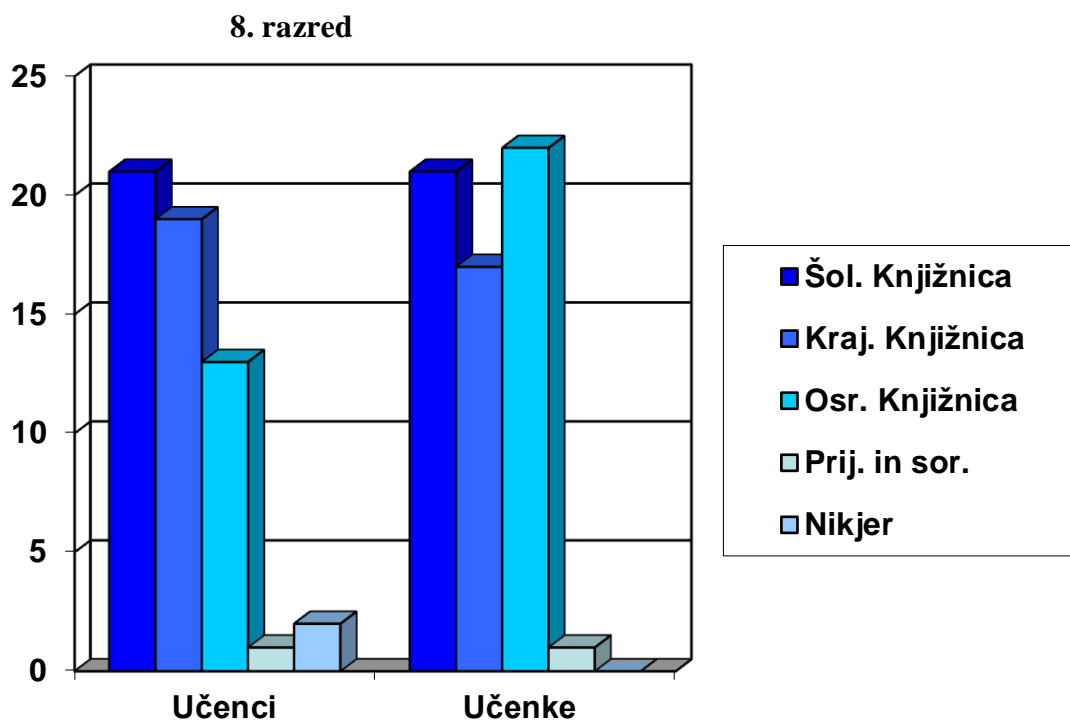
4. KJE SI IZPOSOJAŠ KNJIGE?

Tudi pri vprašanju »Kje si izposojaš knjige?« so anketiranci lahko obkrožili več odgovorov. Največ učencev si knjige izposoja v šolski knjižnici. Teh učencev je osemdeset. 22 četrtošolcev in 16 četrtošolk, torej 38 učencev četrtilih razredov. Osmošolcev, ki si knjige izposojajo v šolski knjižnici, je 42, od tega 21 učencev ter prav toliko učenk. 52 učencev si knjige izposoja v krajevni knjižnici, 16 četrtošolcev in 36 osmošolcev. V četrtem razredu je to 12 dečkov ter štiri učenke, v osmem pa 19 dečkov ter 17 deklic. V Osrednjo knjižnico Celje si knjige hodi izposojat 50 učencev, od tega 15 četrtošolcev in 35 osmošolcev. V četrtem razredu 8 dečkov ter 7 deklic, v osmem pa 13 dečkov ter 22 deklic. Od prijateljev in sorodnikov si knjige izposoja le pet anketiranih. Dva četrtošolca in ena četrtošolka ter en osmošolec in ena osmošolka. Knjig si nikjer ne izposojata le dva učenca osmega razreda.

Graf 9: Kje si izposojaš knjige?

4. razred

Ugotovitve: Učenci si najpogosteje knjige izposojajo v šolski knjižnici. Veliko učencev 8. razredov si knjige izposoja tudi v krajevni knjižnici in Osrednji knjižnici Celje. Zelo malo pa je takih učencev, ki si nikjer ne izposojajo knjig, med četrtošolci takšnega učenca ni.

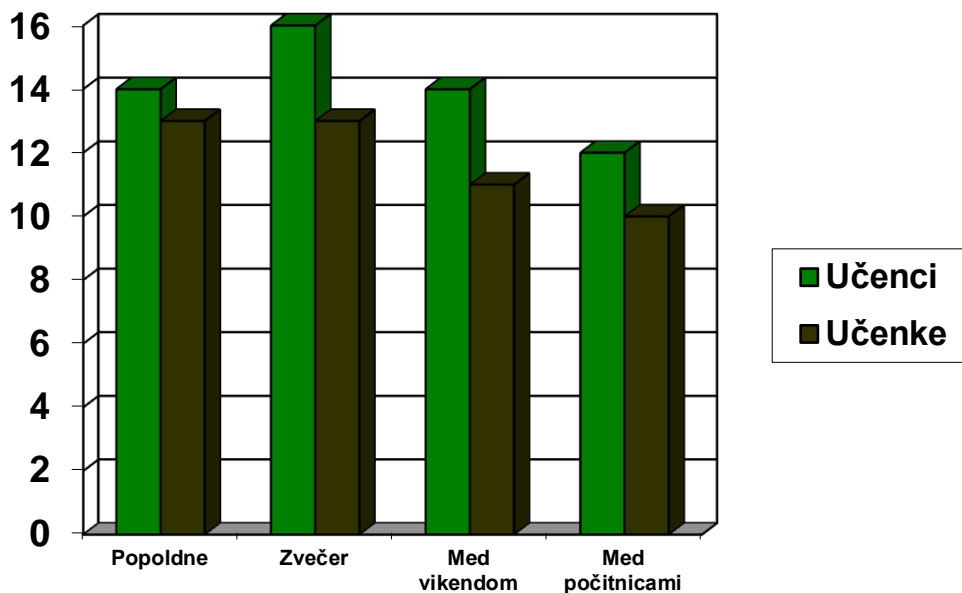
5. KDAJ BEREŠ?

Spraševali smo tudi, kdaj učenci berejo. Pri tem vprašanju so lahko obkrožili več odgovorov. Največ anketiranih bere zvečer, teh je 95; 29 četrtošolcev, 16 učencev in 13 učenk, ter 46 osmošolcev, 22 učencev ter 24 učenk. Popoldne jih bere 42, 27 četrtošolcev in 15 osmošolcev. V četrtem razredu je to 14 učencev in 13 učenk, v osmem pa 8 učencev ter 7 učenk.

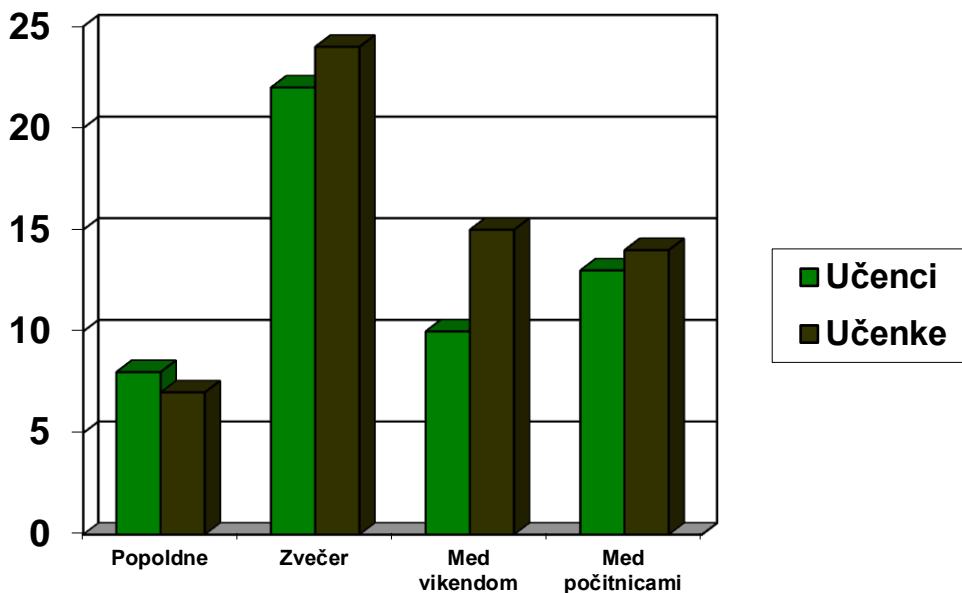
Med počitnicami knjige bere 49 učencev, in sicer 22 četrtošolcev, 12 dečkov ter 10 deklic, ter 27 osmošolcev, 13 učencev ter 14 učenk. Med vikendom pa si čas za knjige vzame le eden anketiranec več kot med počitnicami, kar predstavlja polovico vseh anketirancev. V četrtem razredu med vikendom bere 25 učencev, prav toliko pa tudi osmošolcev. V četrtem razredu je to 14 učencev ter 11 učenk, v osmem pa 10 učencev ter 15 učenk.

Graf 10: Kdaj bereš?

4. razred

8. razred

Ugotovitve: Učenci 4. razredov berejo bolj razpršeno, torej tako v popoldanskem kot v večernem času, prav tako med vikendom in počitnicami. Učenci 8. razredov največ berejo zvečer, med vikendom in počitnicami pa v večji meri raje posegajo po drugih dejavnostih kakor po branju, saj jih več kot polovica sploh ne bere ob dnevih, prostih pouka.

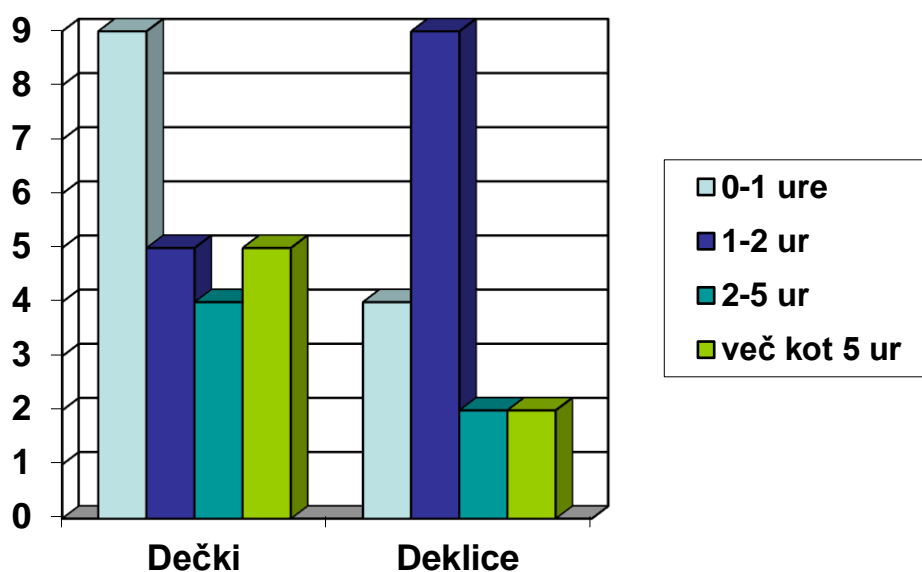
9. KOLIKO ČASA NA TEDEN NAMENIŠ BRANJU?

Največ anketirancev si na teden vzame eno uro ali manj časa za branje. Teh učencev je 43; trinajst četrtošolcev in trideset osmošolcev. Med četrtošolci je devet dečkov ter štiri deklice. Štirinajst četrtošolcev branju nameni od 1 do 2 uri; pet dečkov ter devet deklic. Od 2 do 5 ur tedensko branju nameni šest četrtošolcev; štirje dečki ter dve deklici. Več kot pet ur na teden pa bere sedem učencev; pet dečkov ter dve deklici.

Zanimiv je podatek, da osmošolci – fantje tedensko branju ne namenijo več kot dve uri; sedemnajst je takšnih, ki branju namenijo eno uro ali manj, štirinajst pa je takšnih, ki tedensko berejo od ene ure do dveh ur. Trinajst osmošolk je takšnih, ki branju tedensko namenijo eno uro ali manj, osem je takšnih, ki branju namenijo od 1 do 2 uri. Šest je takšnih, ki tedensko berejo od dve do pet ur, tri pa so takšne, ki tedensko berejo več kot pet ur.

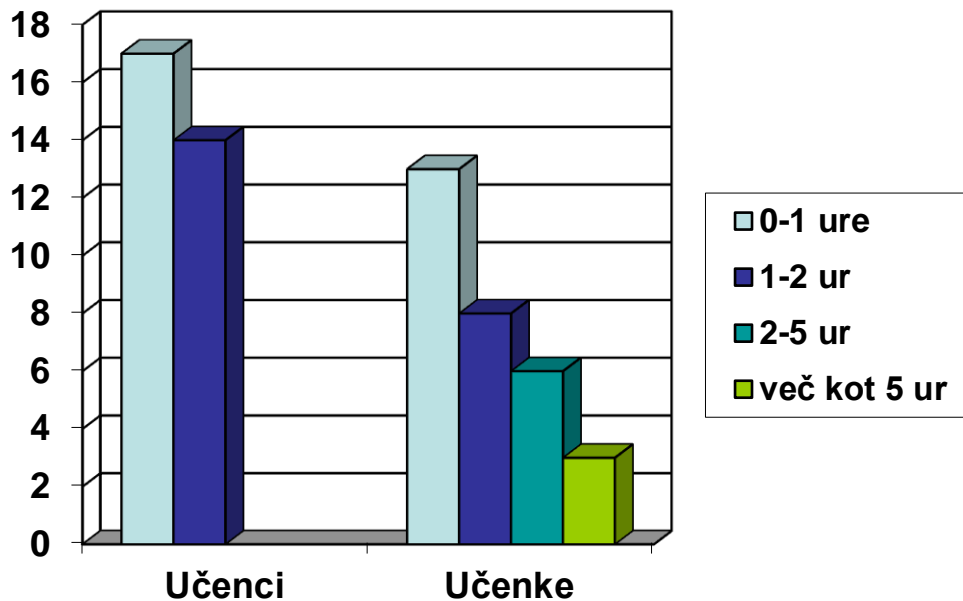
Graf 11: Koliko časa na teden nameniš branju?

4. razred

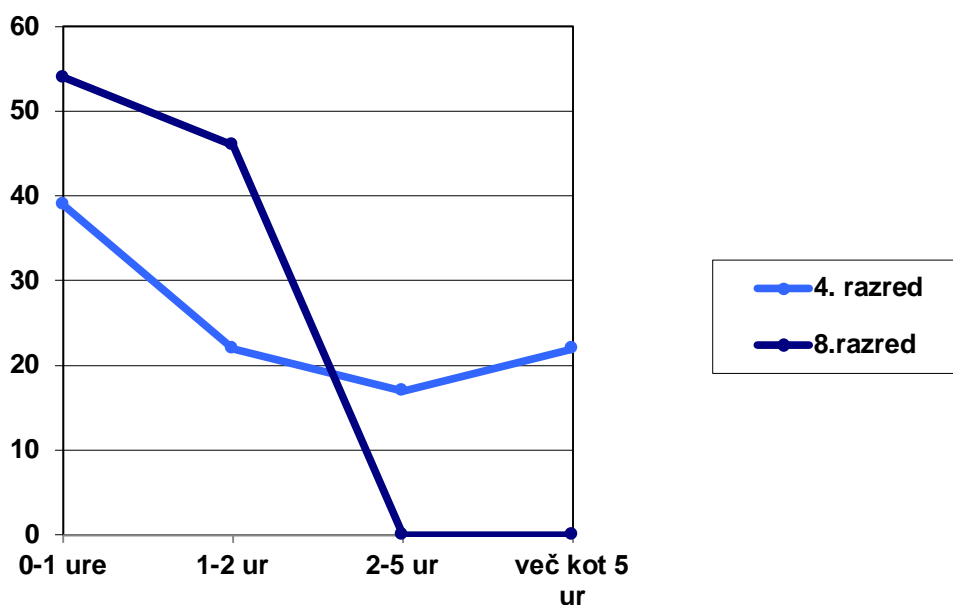

8. razred

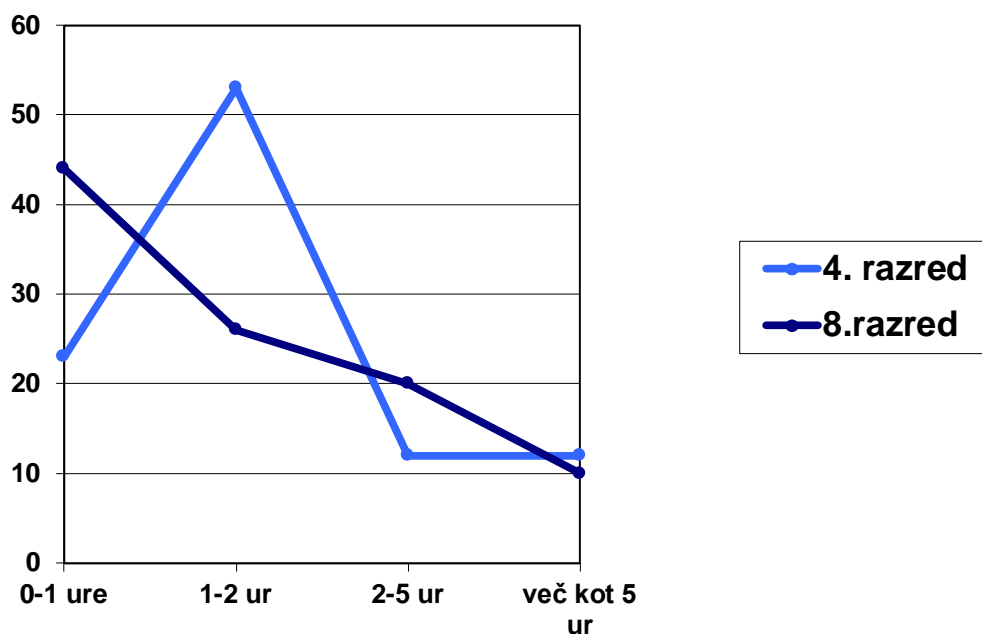

Ugotovitve: Količina prebranega se razlikuje tako v starosti kot v spolu učencev. Nasploh četrtošolci več berejo oz. je več tistih, ki berejo tudi pet ur ali več na teden. Že med četrtošolci se kaže razlika v spolu med tistimi, ki najmanj berejo, saj je dečkov občutno več kot deklic. Med osmošolci so rezultati grozljivi, saj kar polovica osmošolcev tedensko nameni branju od 0 do 1 ure. Še slabši so podatki, ki kažejo na slabe bralne navade med učenci, saj nihče ni odgovoril, da bere več kot 2 uri tedensko. Le nekaj je takih učenk, ki bere več kot 5 ur, in sicer 3 od 30 (torej le vsaka deseta učenka). Odgovori na to vprašanje kažejo dejansko stanje, koliko mladi berejo in kako se s starostjo količina branja zmanjšuje. Podatki so zastrašujoči, saj mladi zelo malo berejo oz. so redki tisti učenci, ki branju namenjajo pozornost.

Graf 12: Število ur branja na teden med učenci glede na razred v odstotkih

Graf 13: Število ur branja na teden med učenkami glede na razred v odstotkih

Ugotovitve: Najbolj negativen podatek se je pokazal med učenci, saj so vsi do 8. razreda postali bralci, ki berejo največ do 2 uri tedensko. Bralcev, ki bi brali več kot 2 uri na teden, v 8. razredu ni več. Tudi med učenkami so se s starostjo spremenile bralne navade. Če jih je v 4.

razredu bilo največ takih, ki so brale do 2 uri tedensko, jih je v 8. razredu največ takih, ki berejo največ 1 uro na teden. Tiste, ki so brale že v 4. razredu veliko, so to bralno navado skoraj v celoti ohranile do 8. razreda.

10. ZAKAJ BEREŠ KNJIGE?

Zadnje vprašanje je bilo »Zakaj bereš knjige?«. To vprašanje je bilo odprtega tipa, torej ni imelo danih odgovorov, tako da so anketiranci odgovor zapisali sami.

Učenci četrtega razreda berejo, ker so jim knjige zanimive, ker so jim všeč, ker se kaj naučijo iz njih, da jim ni dolgčas, zaradi bralne značke, da bi bolje brali in bili bolj pametni ... Učenke četrtilih razredov berejo, ker so jim knjige zanimive, jih privlačijo, so jim všeč, da se kaj naučijo iz njih, ker so zabavne, da jim ni dolgčas, zaradi domačega branja, bralne značke, noči branja, neka deklica je zapisala: »Da se bolje naučim slovenskega jezika, ker sem rojena v Nemčiji.« ...

Učenci osmih razredov berejo, ker si s knjigami krajšajo čas, ker so jim knjige zanimive, ker so jim všeč, zaradi domačega branja, ker so zabavne, jih zanimajo, ker morajo brati ... Učenke osmih razredov pa berejo, ker so jim knjige všeč, ker jih lahko doživljajo, da se iz njih kaj naučijo, ker se takrat, ko berejo, izognejo vsem ljudem okoli sebe, ker z njimi burijo domišljijo, ker jih pritegnejo v svoj svet, da jim ni dolgčas, zaradi domačega branja, bralne značke, ker so dobre ...

Ugotovitve: Učenci 4. razredov so med razlogi za branje našli pozitivne spodbude, da se s knjigami zabavajo, jim ni dolgčas, se iz njih kaj naučijo ... Učenci 8. razredov so prav tako navajali podobne razloge, med učenci je bilo zaznati prvi negativni impulz, da knjige morajo brati, med učenkami pa tudi, da se potopijo v svoj svet in odmaknejo od okolice. 13-letnikom branje že postaja obveza, 13-letnicam pa knjige ustvarjajo okolje, kamor se lahko zatečejo in umaknejo pred »zunanjim« svetom. Knjiga v četrtem razredu še predstavlja zabavo, v osmem pa tudi že nujo, ki bi jo verjetno marsikateri osmošolec najraje izločil iz svojih dejavnosti.

6 ZAKLJUČEK

Branje je kompleksna dejavnost, ki najprej sledi funkcionalnim ciljem, tj. znati brati, in kasneje še uporabnosti in povezovalnosti.

Mladi vedno manj in slabše berejo, kar kažejo tako slovenske kot mednarodne raziskave. To dejstvo smo želeli preveriti tudi med osnovnošolci OŠ Vojnik. Niso nas zanimali razlogi, zakaj je do takega stanja v sodobni družbi prišlo, ampak kako se bralne navade slabšajo z višanjem starosti in ali so različne glede na spol. Zato smo izvedli anonimno anketo med četrto- in osmošolci OŠ Vojnik in jih povprašali, koliko, kdaj, kaj, zakaj ... berejo. Z raziskovalno nalogo Bralne učne strategije in bralne navade učencev OŠ Vojnik pa smo si zadali še eno nalogo, osmošolcem OŠ Vojnik predstaviti nekaj bralnih učnih strategij, s katerimi si lahko pomagajo pri učenju, ko morajo neko besedilo prebrati, ga razumeti ali se ga naučiti. Ob predstavitvi bralnih učnih strategij smo izvedli še kratko anketo o poznavanju in uporabi bralnih učnih strategij med osmošolci.

Rezultati naše raziskave se od slovenskih in mednarodnih raziskav ne razlikujejo veliko. Tudi naši učenci vedno manj berejo. Prišli smo do podatkov, da četrtošolci berejo več kot osmošolci, prav tako berejo več učenke kakor učenci. Kot je videti, večina osmošolcev prebere le toliko knjig, kot jih je potrebno prebrati za domače branje. Tudi druge bralne dejavnosti, kot je npr. sodelovanje v tekmovanju za bralno značko, so bolj pogoste med četrtošolci kot osmošolci. Zanimiv je tudi podatek, katera zvrst je najbolj priljubljena med mladimi bralci. To so pustolovske knjige, ki jih ima rada večina bralcev ne glede na spol in starost. Iz vprašanja, kdaj berejo, pa se vidi tudi kontinuiteta branja in da branje postaja bolj nuja kot veselje, saj se med vikendom in počitnicami za branje odloča precej malo učencev.

Drugo – krajšo – anketo so reševali le osmošolci. Z njo smo želeli izvedeti, kako dobro učenci poznajo bralne učne strategije in ali jih uporabljajo tudi sami. Preden so začeli reševati anketo, smo jim nekaj bralnih učnih strategij tudi predstavili. Ob analiziranju podatkov iz ankete smo ugotovili, da učenci poznajo nekatere bralne učne strategije in jih tudi uporabljajo.

Na začetku raziskovalne naloge smo si zadali naslednje hipoteze:

1. Učenci OŠ Vojnik slabo poznajo bralne učne strategije.
2. Učenci OŠ Vojnik ne uporabljajo bralnih učnih strategij za lažje pomnjenje.
3. Bralne navade učencev osmih razredov OŠ Vojnik so povprečne oz. primerljive s Slovenijo.
4. Osmošolci (deklince in dečki) OŠ Vojnik preberejo le 5 ali manj knjig v celem šolskem letu.
5. Osmošolke OŠ Vojnik berejo več kot osmošolci OŠ Vojnik.
6. Osmošolci OŠ Vojnik najraje posegajo po pustolovskih knjigah, osmošolke OŠ Vojnik pa po knjigah z ljubzensko tematiko.
7. Četrtošolci berejo več kot osmošolci OŠ Vojnik, torej se bralne navade zmanjšujejo z višino razreda.

Vrednotenje hipotez:

1. Učenci OŠ Vojnik poznajo kar nekaj bralnih učnih strategij, vendar bi bilo smiselno, da bi spoznali še kakšno za lažje pomnjenje in razumevanje prebranega, zato hipotezo delno zavračamo, delno potrjujemo.
2. Učenci OŠ Vojnik uporabljajo nekatere bralne učne strategije za lažje pomnjenje, vendar bi lahko uporabljali še kakšno več, zato hipotezo delno zavračamo, delno potrjujemo.
3. Bralne navade učencev osmih razredov OŠ Vojnik so povprečne oz. primerljive s Slovenijo, kar je potrdila tudi naša raziskava, zato hipotezo potrjujemo.
4. Hipoteza, da osmošolci OŠ Vojnik preberejo le 5 knjig ali manj v celem šolskem letu, je delno ovržena, delno sprejeta, saj večina učenk osmih razredov letno prebere več kot pet knjig, medtem ko večji del učencev osmega razreda prebere letno pet knjig ali manj.
5. Hipoteza, da osmošolke OŠ Vojnik berejo več kot učenci osmih razredov, je potrjena, saj je učenk, ki preberejo več kot 5 knjig, več, kot je učencev. Med osmošolci, ki preberejo manj kot pet knjig na leto, prevladujejo učenci, medtem ko je učenk v tej kategoriji manj.

6. Hipoteza, da učenci OŠ Vojnik posegajo po pustolovskih knjigah, učenke OŠ Vojnik pa po knjigah z ljubezensko tematiko, je delno potrjena, saj prav tako učenci kot učenke najraje prebirajo pustolovske knjige. Med osmošolkami pa so pogoste tudi knjige z ljubezensko tematiko.
7. Hipotezo, da četrtošolci berejo več kot osmošolci OŠ Vojnik, potrjujemo, saj je iz raziskave razvidno, da se bralne navade slabšajo z višanjem starosti.

Znati brati je temeljno znanje vsakega posameznika v sodobni družbi. Da se mladi dobro naučijo brati, posvečajo v nižjih razredih osnovnega šolanja precej pozornosti. V nižjih razredih večina bralcev pridobi dobre bralne navade – preberejo veliko knjig, prav tako veliko časa namenijo branju. Situacija pa je že drugačna v 8. razredu, ko se bralne navade drastično poslabšajo, predvsem med dečki. Pojavijo se tudi težave z razumevanjem besedila, zato bi bilo smiselno bralne navade nadgraditi tudi z znanjem o bralnih učnih strategijah, ki bi učencem pomagale pri razumevanju in pomnjenju nove učne snovi. Kdaj in kje učence naučiti bralnih učnih strategij v čim večjem obsegu, da bi se lažje 'spopadali' z učno snovjo, pa ostaja v okviru individualnih teženj tako posameznega učenca kot tudi učitelja.

7 VIRI IN LITERATURA

Sonja Pečjak, Ana Gradišar: Bralne učne strategije, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2012.

Sonja Pečjak: Ravni razumevanja in strategije branja, Založba Different, Trzin, 1995.

Eurydice: Poučevanje branja v Evropi: okoliščine, politike in prakse, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana, 2011.

Sonja Dežman: Bralna značka v osnovni šoli, Skriptorij KA, Radovljica, 1998.

Miha Mohor: Bralna značka v Slovenščina v šoli, XIV. letnik, leto 2010, 3–4, str. 13–18.

Meta Grosman: Razsežnosti branja, Za boljšo bralno pismenost, Karantanija, Ljubljana, 2006.

Daniel Pennac: Čudežno potovanje, J. Pergar, Ljubljana, 1996.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ). Slovenska akademija znanosti in umetnosti, DZS, Ljubljana, 1998.

8 PRILOGE

8.1 Anketa

ANKETA

1. Spol: M   Ž
2. Razred: _____
3. Koliko knjig prebereš letno?
  - a) 0–2
  - b) 3–5
  - c) 6–8
  - d) 9 ali več
4. Ali sodeluješ pri bralni znački?
  - a) Ja
  - b) Ne
5. Katere knjige rad bereš?
  - a) Pustolovske
  - b) Ljubezenske
  - c) Zgodovinske
  - d) Leposlovne
  - e) Drugo
6. Kje si izposojaš knjige?
  - a) V šolski knjižnici
  - b) V krajevni knjižnici
  - c) V Osrednji knjižnici Celje
  - d) Pri prijateljih in sorodnikih
  - e) Nikjer
7. Kdaj bereš?
  - a) Popoldne
  - b) Zvečer
  - c) Med vikendom
  - d) Med počitnicami

8. Koliko časa na teden nameniš branju?

- a) 0–1 uro
- b) 1–2 uri
- c) 2–5 ur
- d) 5 in več ur

8.2 Predstavitev bralnih učnih strategij

BRALNE UČNE STRATEGIJE

V okviru raziskovalne naloge BRALNE UČNE STRATEGIJE IN BRALNE NAVADE UČENCEV OŠ VOJNIK bi vam radi predstavili nekaj bralnih učnih strategij, ki jih lahko vsakdo uporablja tudi doma, ko se želi naučiti novo učno snov. Nekatere od teh strategij že poznate in jih verjetno tudi uporabljate, nekaj jih boste spoznali danes, upamo pa, da jih boste v prihodnje uspešno uporabljali za namene učenja.

BRALNE UČNE STRATEGIJE so metode, ko zavestno izberemo določene miselne operacije (korake) pri branju, da bi v točno določeni učni situaciji dosegli učni cilj (povzeto po Pečjak, Bralne učne strategije, str. 48).

BRALNE UČNE STRATEGIJE delimo glede na **3 KRITERIJE**:

1. Glede na MISELNE PROCESSE, ki sodelujejo pri učenju (KOGNITIVNE STRATEGIJE – UČITI SE UČITI).
2. Glede na NAMEN UČENJA, ki odgovarja na vprašanje, kaj želi učenec doseči z učenjem (lokacijska strategija, strategija razumevanja, spominska strategija, organizacijska strategija, strategija ponavljanja).
3. Glede na VSEBINO INFORMACIJ, ki jih učenec želi razumeti in si jih zapomniti (strategija določanja bistva, str. določanja podrobnosti, str. določanja organizacije/strukture besedila, str. kritičnega branja, str. branja vidnih informacij, str. za izboljšanje besedišča).

BRALNE UČNE STRATEGIJE pa lahko razdelimo tudi v 3 večje skupine, glede na to, kdaj v učnem procesu se pojavijo:

1. STRATEGIJE PRED BRANJEM,
2. STRATEGIJE MED BRANJEM,
3. STRATEGIJE PO BRANJU.

Ko se moramo doma naučiti novo učno snov, pogosto nevede posegamo po strategijah po branju, s pomočjo katerih uredimo zapiske in se nove učne snovi naučimo. Poznati tovrstne strategije je prednost učenca, ki si želi učno snov hitro zapomniti in jo skladiščiti v trajnem spominu.

Naredili bomo nekaj vaj s strategijami po branju, zato vam jih nekaj od teh samo naštejemo:

- odgovarjanje na lastna/učiteljeva vprašanja,
- iskanje in določanje bistvenih informacij in podrobnosti (iskanje glavne ideje, iskanje bistvenih povedi, iskanje bistvenega sporočila iz ključnih besed, določanje pomembnih podrobnosti, grafični prikazi – pojmovne mreže/miselni vzorci, diagrami, časovni trak, zaporedje dogodkov),
- povzemanje vsebine/zapiski (obrobne razlage, ključne besede, povzetki, lastne misli),
- kritično branje besedil,
- strategije branja grafičnih sporočil,
- strategije za razvijanje besedišča.

PREDSTAVITEV 2 STRATEGIJ IN NJUNA UPORABA

Vsak izmed vas je prejel učni list, na katerega boste vpisovali rešitve zadanih nalog, na zadnji strani pa vas čaka še anonimna anketa.

1. ISKANJE BISTVENEGA SPOROČILA IZ KLJUČNIH BESED (s pomočjo SMS)

Dobra vaja za urjenje v oblikovanju ključnih besed je vaja, ko moramo besedilo povzeti v obliki kratkih sporočil (SMS).

Primer: V Tibetu živi jak, žival, ki je podobna govedu. Ima dolge in tenke rogove, ki so obrnjeni navzgor in nazaj. Telo ima pokrito z dlako, ki mu sega do tal. Na hrbtu ima zelo izrazito grbo. Ljudje ga pogosto uporabljajo za jahanje in prenašanje tovorov.

SMS: Jak podoben govedu. rogovi obrnjeni navzgor, nazaj. dlaka do tal. grba. uporaba za jahanje, prenašanje tovorov.

Vaja: Blizu središča Afrike se nahajajo nenavadne gore – Mesečeve gore. Mogoče so bile imenovane tako zato, ker se zelo razlikujejo od vseh drugih krajev na Zemlji. V teh gorah ne živijo ljudje. Tudi živali je zelo malo. Toda te gore so odličen prostor za rastline. tukaj so rastline zelo, zelo krepke in prekrivajo prav vso površino. Nekateri ljudje mislijo, da rastejo v

teh gorah rastline tako dobro zaradi hladu, vlage, kisle zemlje in velike množine ultravijoličnih žarkov.

SMS: _____

2. KLJUČ UPORABE PROTIPOMENK (SOPOMENK)

S pomočjo kontrasta (nasprotnega pomena), ki sledi iskani besedi, poskušamo razumeti pomen neznane besede. Torej, *neznana beseda ----- kontrast ----- predvidevanje pomena*.

Primer: Bil bi povsem suh, če me ne bi moj prijatelj nagovoril, da nekaj denarja prihranim še za naslednji teden.

Pomen/razlaga podčrtane besede: biti suh – biti brez denarja

Vaja: Starec se je mnogim zdel ekscentričen, toda tisti, ki so ga resnično poznali, so vedeli, da je povsem normalen.

Pomen/razlaga podčrtane besede: _____

Strategije so ključne v učenju in pomnjenju, zato jih je smiselno poznati in jih uporabljati. Mogoče vas bo podatek o sposobnosti vašega spomina prepričal, da si je podatke potrebno organizirati.

Preberite spodnjo vrsto črk, jo pokrijte s papirjem in poskusite ponoviti v enakem zaporedju.

LBuSAibMUniCef

Gre za zaporedje 14 črk in večina nas ima težave od 5. črke naprej.

Raziskovalci so odkrili, da lahko odrasel človek obdrži sočasno v spominu 5–9 informacijskih enot. Torej, precej malo! Eden od načinov, da si ljudje povečamo obseg delovnega spomina, je, da te informacijske enote združujemo v večje sklope, kar je tudi glavni cilj strategij.

Vrnimo se k zaporedju črk. Če črke združimo v manjše število pojmovnih kategorij, potem je njihovo pomnjenje lažje. Npr.:

LB USA IBM UNICEF

Ostale so 4 (in ne 14 črk) pojmovne kategorije, ki jih lažje pomensko osmislimo in zaradi tega tudi brez večjih težav ponovimo zgornje zaporedje črk.

Torej, iskanje skupnih lastnosti, ključnih besed, oblikovanje lastnih zapiskov ... nam pomagajo pri pomnjenju besedila, zato se metod za lažje učenje poslužujte pogosteje!

Prosimo, če obrnete učni list in rešite še anonimno anketo.

Hvala za sodelovanje!

Laura Jesenek, Nika Kovač Potočnik, učenki

Barbara Ojsteršek Bliznac, mentorica

ANKETA

Spol: M   Ž

1. Ali poznaš bralne učne strategije?

DA   NE

Katere? _____

2. Ali uporabljaš bralne učne strategije?

DA   NE

Katere? _____